

## **"Fakat kâfir, kendi ameliyle bu duruma kesb-i istihkak etmişse de, amelinin cezasını çektikten sonra, ateşle bir nevi ülfet peyda eder ve evvelki şiddetlerden azade olur." detaylı izah eder misiniz?**

Muhyiddin Arabî Hazretleri, "**Onlar orada ebedî kalacaklardır**" mealindeki âyet-i kerimeyi tefsir ederken, kâfirlerin cehennemde ebedî kalmakla birlikte, azabı ebedîyen aynı seviyede tatmayacaklarını kaydeder ve zamanla ateşe ülfet edeceklerini, oraya mahsus ayrı bir hayat çeşidine girip eski azaplarından bir bakıma kurtulmuş olacaklarını söyler.

Elbette ki bu ülfet ve bu zevk dünyadaki bazı hayvanların bizim çok öğrendiğimiz hayat ortamlarına alışmaları yahut ondan zevk almaları cinsinden olsa gerek. Cennetin o tariflere sığmaz zevkleri, orada yapılacak peygamber sohbetleri ve nihayet bütün cennet lezzetlerini geri bırakan Rü'yetullah lezzeti dikkate alındığında cehennem ehlinin o ülfet ve lezzetlerinin gerçek manada bir lezzet ve zevk olamayacağı anlaşılır.

Nur Külliyyatında geçen yukarıdaki cümleler o büyük velînin bu keşfini, az farkla, doğrular mahiyettedir: Üstadın "**Evvelki şiddetlerden âzade olma**" ifadesinden, azabın ebediyen devam edeceği, ama şiddetinin öncekilerden daha hafif olacağı anlaşılıyor. Muhyiddin Arabî Hazretleri ise azabın, yerini âdî, süflî, bayağı bir hayata bırakacağı ve kafirin cehennemde bu hâliyle ebediyen kalacağı kanaatindedir.

Üstadımız, soruda geçen ifadelerinin sonunda, buna dair "**işarat-ı hadîsiye**" olduğunu kaydeder. Sözü edilen hadisin metni hakkında bir bilgimiz yok. Ancak, Muhyiddin Arabî Hazretlerinin bu konuyu işlerken "**Rahmetim gazabımı geçti.**" hadis-i kutsîsini sıkça nazara verdiğiinden hareketle Üstadın sözünü ettiği hadisin de bu hadis olduğunu tahmin ediyoruz.

Şunu da önemle belirtmek isteriz: Bu gibi konular ne imana, ne de ibadete konu teşkil ederler. Dolayısıyla bu konularda, aksi fikri savunan kişilerle bir tartışmaya girmenin gereksiz olduğunu düşünüyoruz.

## **İyilik yapan kafirlerin ahirette mükafatlarının ateşle ünsiyet etmeleri şeklinde ifade ediliyor. Yani cehennem onlara belli bir zaman sonra azab vermeyecek mi?**

**Evvela**, cehennemden yedi tabakadan oluşup hafiften şiddetlisine doğru sıralanması, cehennem ehlinin amellerinin de değerlendirilmeye tabi tutulduğunu gösterir.

---

**İkincisi,** Allah'ın sonsuz adaleti bütün cehennem ehlinin eşit bir şekilde yanmasına müsaade etmez. Zira cehennemde ebedi kalacaklar içinde insanlığa büyük hizmetleri ve iyilikleri dokunmuş kimseler olduğu gibi insanlığa büyük zulüm ve haksızlıklar yapanlar da olmuştur; ikisinin müsavi tutulması sonsuz adalet ile bağdaşmaz.

**Üçüncüsü,** cehennemde ateşin cehennemliklere ülfet etmesi, Allah'ın sonsuz merhamet ve şefkatinin bir gereğidir. Yoksa onların amelinin bir neticesi ya da mukabili değildir.

**Dördüncüsü,** amellerin kabul edilmemesi ayrı bir şey, değerlendirmeye tabi tutulması ayrı bir şeydir. Allah elbette kafirlerin amellerinden razı değildir, ama bu onların amellerinin karşılığının verilmesine bir engel değildir. Nitekim dünyada kafirler fitri şeriata uymalarının mükafatını peşinen bu dünyada alıyorlar. Allah dürüst ve çalışkan bir Hristiyan tüccarına bu dünyada nasıl mal ve servet veriyor ise, ahirette de oraya münasip bir ceza indirimi yapabilir. Bu ne ayet ile çelişir ne da akıl ile.

**“Deri ateşle ülfet eder, artık ateş yakmaz” sözü eğer ilhamla söylenmişse, söyleyen mazur olur, ancak ona uyanlar ve inananlar felaketten kurtulamaz. Çünkü ilham dinde senet değildir!..**

Bu meseleye birkaç cihetten bakabiliriz.

**Birincisi:** Tefsir ilminde hadisler ayetin mutlak ve umumi manasını takyit edebilir. Bakara suresinde geçen "**azabın hafifletilmeyeceği**" manası hadislerle sınırlandırılmış olabileceği anlaşılıyor. Zaten cehennemde de tabakalara ayrılması ve her cehennem ehlinin aynı derecede cezalandırılmaması meseleye işaret eder.

Allah'ın adalet ve merhameti, yapılan her iyiliğe bir mükafat vermeyi gerektiriyor. Kâfirlerin de bu dünya hayatında bir takım iyilik ve hayırları bulunabilir ve bulunuyor. Allah kâfirlerin bu hayır ve iyiliklerini, cehennemde azaplarının şiddetini hafifletmede değerlendiriyor. Bu husus bazı hadislerde de dile getirilmektedir ki "**işaret-i hadis**" bu anlamdadır. Mesela;

Ebu Sa'id radiyallahu anh anlatıyor:

*"Ebu Talib Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'ın yanında zikredilmişti.*

**"Umulur ki, kıyamet günü şefaatin ona fayda eder de böylece ateşten, topuklarına kadar yükselen sığ bir yere konur, yine de beyni kaynar."(1)**

---

4525 - Hz. Abbas radiyallahu anh anlatıyor:

"Ey Allah'ın Resûlü dedim, amcana (istiğfarla yardım)dan seni alıkoyan nedir? O seni koruyor, senin için kafirlere kızılıyordu."

**"Evet! dedi, olacak. O ateşin sığı bir yerindedir. Eğer ben olmasaydım cehennem en derin yerinde olacaktı."**(2)

Bu hadisler kâfirlerin iyilikleri sayesinde azaplarının hafifleyebileceğine işaret ediyor.

**İkincisi:** Üstad Hazretleri "**azap hafifletilir**" demiyor, "**Yanan kişi azaba alışır, ülfet eder.**" diyor. Bu da ayetin manasına zıt olmaz. **Ülfet**, bir şeye alışmak demektir. Nasıl bir musibetin ilk anı ile sonraki anları azap noktasından farklıdır. İlk an en zor ve çetin andır, sonraki anlar ise vücudun intibakı ile azabın ilk anki şiddeti hafifliyor. Burada hafifleyen azap değil, azabın verdiği acıdır. Soğuk bir ortama girince, ilk anda şiddetli üşürsün, sonra vücut ülfet etmeye başlayınca, o ilk şiddetli soğuktan gelen üşüme gider. Burada o soğuk ortamda bir değişme ve hafifleme yoktur, değişen ve alışan senin bedenindir. Ayette azabın derecesi hafiflemez diyor, yoksa ülfet ile azaba intibak ederek acının ilk şiddeti gidemez demiyor.

**Üçüncüsü:** Cehennemde azaba ülfet edemeyecek büyük kafirlerin var olduğuna dair hadis ve ayetler de vardır. Mesela gayye kuyusu var ki, cehennem bile onun şiddetinden Allah'a sığındığına dair hadisler var. Bakara ve Nebe surelerinde geçen ayetlerin onlara bakması da muhtemeldir.

**"(Ayetlerimizi) inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüslere gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üzerindedir."**

**"Onlar ebediyen lânet içinde kalırlar. Artık ne azapları hafifletilir ne de onların yüzlerine bakılır."**(Bakara, 2/161 ve 162)

Ehl-i kitap ile müşrikleri Kur'an aynı kefeye koymuyor. O zaman cehennemde de aralarında bir fark olması gereklidir. Yani "**hafif azap, şiddetli azap**" manası olabilir. Şeytan ve onun kurmayları belki ülfet nimetinden istifade edemeyecekler denilebilir.

**Dördüncüsü,** makbul ve büyük İslam alimleri bir fikir ortaya atmış ise, bunun mutlaka bir dayanağı bir istinat noktası vardır, deyip hüsnüzan etmeli ve esasını tahkik etmeliyiz. Bizim göremediğimiz incelikleri ve latifeleri onlar ilim ışığı ile görebilirler. Bazı mutaassıp ve saldırgan zahir hocalar gibi, işin aslını, inceliğini

---

tahkik etmeden hücum etmek doğru bir yaklaşım değildir.

***Dipnotlar:***

(1) bk. Buhari, Menakıbu'l-Ensar 40, Rikak 51; Müslim, İman 360, (210).

(2) bk. Buhari, Menakıbu'l-Ensar 40, Edeb 115, Rikak 51; Müslim, İman 357, (209).